

משפיעות

רעיונות לפרשת השבוע מתוך תורתו של הרב יצחק גינזבורג שליט"א

כי תבוא: בקיצור, לדעת

שהוא עמד על דעתו. הוא הצליח לרכוש את נקודת המבט, את השכל העמוק שמאחורי השפע שמשפיע הרב.

כך התרחש גם בין משה לעם ישראל. במשך ארבעים שנה הם שמעו ממנו תורה. הוא הדריך אותם, הוכיח אותם והוביל אותם בכל התחנות של המדבר. כעת הגיע הרגע שבו כל מה ששמעו מתחיל להתאסף. עם ישראל עומדים על דעתו של משה. הם מבינים לאן הוא הולך אותם כל הזמן.

הדעת הזאת אינה עוד פרט שמתווסף לרשימת התובנות. היא משנה את אופייה של החשיבה כולה. מה שהיה עד עכשיו תורה ששומעים מן הרב, נעשה הבנה שחיה בתוך התלמיד ומשפיעה על הדרך שבה הוא רואה את המציאות.

מהתאורטי אל המעשי

כדי להבין זאת נחשוב על שלושת כוחות השכל: חכמה, בינה ודעת.

החכמה היא הכוח היצירתי. ממנה נובעת נקודת הרעיון הראשונה, ההברקה שממנה הכול מתחיל. כאשר פתאום מפציע כיוון חשיבה או רעיון – זוהי החכמה. הבינה לוקחת את הנקודה הזאת, מרחיבה אותה, מפרטת אותה ומבינה כיצד כל החלקים שהיו טמונים בחכמה מתחברים.

הדעת מרכזת את כל מה שהחכמה יצרה והבינה פיתחה. היא קושרת את האדם אל הרעיון ומאפשרת לו להשפיע איתו על המציאות. כל עוד הדבר נמצא בחכמה ובבינה בלבד, הוא יישאר בתחום המחשבה והתיאוריה. כאשר הוא מגיע לדעת, הוא חודר באדם ונעשה שייך לחיים שלו. אם נסכם, החכמה והבינה הן תאורטיות ורעיוניות, והדעת היא מעשית.

לכן הדעת היא גם כוח של ריכוז וקיצור. היא אינה מוחקת את כל הפרטים שנלמדו קודם. כל הפרטים נשארים ברקע, אך הם מתכנסים כעת לדבר ברור שאפשר לפעול לפיו.

אפשר לתכנן בניין במשך זמן רב. אדריכלים, מהנדסים ויועצים בודקים כל פרט, משנים תוכניות ושוב בודקים. וכאשר מגיע רגע הבנייה, כל עולם המחשבה הזה מתרכז בפעולה אחת: מניחים את האבן במקום הנכון. הפועל אינו צריך לעבור בכל פעם מחדש על כל הדיונים שקדמו לתוכנית. הם כבר מרוכזים בתוך ההוראה המעשית שלפניו.

בדומה לכך, בעליה האחרונה בפרשתנו, כל התהליך מרוכז בשמונה פסוקים. זוהי דעת.

פרשת כי תבוא פותחת ברגע המיחול של הכניסה לארץ: "והיה כי תבוא אל הארץ". אחרי ארבעים שנות נדודים, עם ישראל עומד סוף-סוף להיכנס אל המקום שבו יוכל להשתקע, לעבוד את האדמה ולהביא מראשית פירותיה ביכורים לבית המקדש. הפרשה ממשיכה במצוות הקשורות לחיים בארץ, בכריתת הברית ובהצבת הברכות הנפלאות והקללות הנוקבות שיבואו בעקבות הבחירה בטוב או חלילה בהפכו.

אחרי כל התוכחות מגיעה העלייה השביעית. היא קצרה מאוד - שמונה פסוקים בלבד. בקריאה ראשונה היא אפילו מרגישה קצת כמו תחילתו של הנושא הבא, מעין גשר בין פרשת כי תבוא לפרשת ניצבים. אולם הקיצור שלה אינו רק במספר הפסוקים. העלייה עצמה היא כעין 'תקציר': היא מרכזת בתוך שמונה פסוקים את כל הדרך שעבר עם ישראל במשך ארבעים שנה.

משה מזכיר את יציאת מצרים, את האותות והמופתים, את ההליכה במדבר, את הבגדים שלא בלו ואת הנעליים שנותרו שלמות במשך כל שנות הנדודים, את המלחמות נגד סיחון ועוג ואת חלוקת ארצם. ארבעים שנות היסטוריה נכנסות כאן לכמה שורות קצרות.

ובתוך הסיכום המרוכז הזה נמצא הפסוק שהוא אולי המפתח לכל: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת, וְעֵינַיִם לִרְאוֹת, וְאָזְנִים לִשְׁמָע - עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

מה קיבלו ישראל דווקא היום? ומה הקשר בין "לב לדעת" - כוח הדעת שקיבלנו אז, לבין עלייה שמצליחה להכניס ארבעים שנה לשמונה פסוקים?

אה! הבנתי אותך!

משה אומר את הדברים בשנת הארבעים, ממש לפני סיום תקופת המדבר והכניסה לארץ. חז"ל לומדים מכך כלל ביחסים שבין רב לתלמיד: "לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין" - אדם אינו עומד על דעת רבו עד לאחר ארבעים שנה של לימוד משותף.

התלמיד יכול לשמוע שיעורים רבים, ללמוד את דברי רבו ולדעת לחזור עליהם כבר בתחילת דרכו. אך עמידה על דעת הרב היא דבר עמוק יותר. אחרי ארבעים שנה הוא מתחיל להבין לא רק מה הרב אמר, אלא למה התכוון. הוא תופס את נקודת המבט שממנה נאמרו כל הדברים. הוא מצליח להיות בעצמו 'מיני-רב' ואפילו למלא את מקומו כשצריך, מכיוון

להתבגר, לקחת אחריות

הדעת נותנת לאדם יכולת לקחת אחריות ולנהל לבד את חייו, חיי משפחתו ושאר הדברים עליהם הוא אחראי. הוא מבין עניין, ויכול להחליט ולהורות בעצמו מה לעשות וכיצד לנהוג. לילדים אין דעת וכאשר אדם מתבגר הוא מקבל אותה אט אט.

משה אומר לישראל כך: עד היום הייתם, במובן מסוים, ילדים. הלכתם אחריי, קיבלתם ממני הוראות ונשענתם על הנהגתי. כעת הגעתם לארבעים שנות לימוד. התבגרתם. קיבלתם לב לדעת.

מכאן מקבלות גם הברכות והקללות שבפרשה משמעות נוספת. אחריות אמיתית יכולה להיות מוטלת על אדם שמסוגל לבחור. הברכה והקללה ניצבות בפני ישראל כאשר התורה כבר אינה רק הוראה שמגיעה מבחוץ. הם קיבלו דעת, וכעת הם מסוגלים לבחור בטוב, לקבל אחריות על חייהם ולהבין שלבחירה שלהם יש תוצאות.

זו גם נקודת הקשר למלכות. העלייה השביעית מקבילה, בחלוקה הפנימית של שבע העליות, לספירת המלכות. מלכות היא הכוח לקבל אחריות על המציאות, לשפוט, להכריע ולהנהיג. כאן מקבלים בני ישראל את הכוח להנהיג. שתי הספירות דעת ומלכות, מאוד קשורות זו בזו.

התורה היא שלנו!

רש"י מספר על מאורע שהתרחש באותו יום. משה מסר את ספר התורה לבני לוי, ובני ישראל באו אליו בטענה: "משה רבנו, אף אנו עמדתנו בסיני וקיבלנו את התורה". מדוע אתה מוסר את הספר דווקא לבני שבטך? אולי בעתיד יאמרו לנו שהתורה ניתנה להם ולא לנו?

משה שמח כששמע את הטענה. הוא הבין שישראל אינם מסתפקים עוד בכך שהוא, או אפילו שבט לוי, מלמד אותם תורה. הם רוצים אותה בעצמם. התורה יקרה להם, הם חפצים בה ומרגישים שהיא שייכת להם. על כך אמר: "היום הזה נהיית לעם" - היום הבנתי שאתם "דבקים וחפצים במקום" - אתם מסוגלים לבחור בטוב בעצמכם.

זהו השינוי הגדול של שנת הארבעים. במשך כל שנות המדבר משה הביא את התורה אל העם, לימד אותם והחזיק אותם בידו. כעת העם בא ודורש את התורה מעצמו. ישראל כבר אינם מקיימים אותה רק מפני שמשה עומד מעליהם ומצווה. הם עצמם רוצים בה, בוחרים בה ומבקשים שתהיה שלהם.

ברגע הזה התורה יכולה להפוך מתורה שמשה מלמד במדבר לתורה שעל פיה עם ישראל מנהל את חייו בארץ הקודש.

להקים מלכות בארץ

החיים במדבר התנהלו בתוך מעטפת ניסית. המן ירד בכל בוקר, הבגדים לא בלו וענני הכבוד ליוו את המחנה. משה היה המנהיג, השופט ומוסר התורה. העם הלך אחריו, והוא נשא את האחריות הכוללת על הדרך.

הכניסה לארץ דורשת מעם ישראל צורת חיים חדשה. בארץ צריך לחרוש, לזרוע ולקצור; לבנות בתים וערים; להעמיד שופטים; לנהל מלחמות; לחלק נחלה; לקיים את המצוות התלויות בארץ וליצור חברה שחיה על פי התורה. כעת עם ישראל נדרש לעמוד ברשות עצמו.

לשם כך ניתנת לו הדעת. היא מעניקה לעם את היכולת לבחור בעצמו בתורה שקיבל, לשפוט את המציאות על פיה ולהפוך אותה לסדר החיים של אומה שלמה. התורה אינה נשארת עוד רק בדבריו של משה. היא נעשית רצונו של העם עצמו, והעם יכול מכוחה להקים ממשלה ומלכות בארץ ישראל.

המלכות האמיתית מתחילה ברגע שבו כל אחד מסוגל לקחת אחריות. מלך הוא מי שרואה את המציאות בעיניים טהורות, שופט אותה, מכריע ופועל. כל עוד ישראל היו בבחינת תלמידים צעירים, משה עשה זאת עבורם. בשנת הארבעים הם מקבלים את הכוח הזה בעצמם.

יהושע עתיד להנהיג אותם בכניסה לארץ, אך האחריות כבר עוברת אל כל אחד ואחת. הם אינם נשאים מחנה שנה בעקבות משה במדבר. הם נעשים אומה עצמאית המסוגלת לבנות מלכות על פי התורה מפני שהתורה נעשתה הבחירה שלה.

משה אומר לבני ישראל שהם לא קיבלו לב לדעת "עד היום הזה". עד עכשיו הייתם ילדים, אבל היום הסתיימה תקופת הילדות. היום ישראל רוכשים לעצמם את דעתו של משה, רוצים בעצמם את התורה ומסוגלים לבחור בטוב. היום הם מוכנים לצאת מן המדבר ולהיכנס אל המציאות, לא כאנשים הממתינים שמישהו אחר יפעל בעבורם, אלא כעם שיועד להנהיג את חייו.

ארבעים שנות ההכנה מתרכזות בשמונה פסוקים. כל מה שמשה לימד, כל מה שהעם ראה וכל מה שעבר עליו במדבר מתקבץ לכוח אחד קצר ובהיר: דעת. עם הדעת הזאת אפשר להיכנס לארץ, לעמוד ברשות עצמנו - ולהקים בה מלכות אמיתית וקדושה, שונה מכל עם אחר.

[מעובד על פי ספר 'עמודיה שבעה' לפרשת כי תבוא, שביעין]

מפי גדולי החסידות

"ארץ דעה". גם אנחנו יכולים לבוא לידי הדעת על ידי יוקר יום השבת, שהיא ריכוז של ששת ימי החול. על ידי השבת אפשר לבוא לתענוג וחייבור נפלא עם הבורא.

[מעובד על פי ספר 'שמח ישראל' לפרשת כי תבוא]

אומר רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר:

כאשר עם ישראל שמעו מפי משה על מצוות ביכורים, "והיה כי תבוא אל הארץ", הם התמלאו שמחה עצומה על כך שהם הולכים לדעת את ה' ולעבוד אותו כראוי, בארץ הנקראת

התוכן אינו מוגה על ידי הרב. העלון נכתב על ידי תלמידים, האחריות על הכותבים בלבד.

אהבתם את העלון? רוצים לקבל אותו בכל שבוע לדוא"ל? הצטרפו לרשימת התפוצה, ע"י שליחת בקשה לכתובת הדוא"ל של העלון. לכל ענייני העלון, פניות, הערות והקדשות, יש לפנות לכתובת alon@alonmashmaut.org. נשמח לקבל את תגובתכם!

בקרו באתר שלנו: alonmashmaut.org

העלון מוקדש לזכות ולרפואת הבחור החייל חיים ישראל בן יונת יעל שי' קדם. ישלח לו ה' רפואה שלמה במהרה!